

tion. In this regard it is proposed to amend the Code of Criminal Procedure Art 207 (lawful arrest) to eliminate existing contradictions, double interpretation of the law and to ensure uniform application of legislation by law enforcement agencies.

Based on the above the author comes to the conclusion that the detention of a person suspected of having committed a criminal offense and delivering it to the pre-trial investigating department without the corresponding decision of the investigating judge before entering data about the crime in the Unified Register of Pre-Trial Investigations is quite legitimate. At the same time drawing up a protocol of detention of the suspect should be accomplished strictly within the framework of criminal proceedings while at least one of the legal bases and risks which provides a reasonable basis for investigators to consider that the suspect may commit acts stipulated Criminal Procedure Code, Art 177, part 1, primarily to escape from pre-trial investigation authorities takes place.

Key words: *suspect, arrest, measure of restriction, measure of the criminal proceeding provision, proceedings.*

УДК 343.98.06 (477)

М.В. Стащак

СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАТИВНОГО ПОШУКУ ЗЛОЧИНІВ

У статті на підставі аналізу праць учених та практиків у сфері оперативно-розшукової діяльності та наук кримінально-правового блоку виділено складові компоненти оперативного пошуку злочинів.

Ключові слова: *елементи, оперативний пошук, оперативні працівники, злочини, протидія.*

Постановка проблеми. Одним із ефективних способів організації будь-якого процесу є визначення компонентів організації цього процесу і їх виконання у заздалегідь визначеній послідовності. Тому розгляд питання щодо складових елементів оперативного пошуку злочинів слід почати із визначення теоретичної інтерпретації цього процесу, в якій будуть відображені відповідні структурні компоненти.

Одразу наголосимо, що згідно зі ст. 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», одним із основних завдань оперативних підрозділів ОВС України є пошук і фіксація фактичних даних про протиправну діяльність окремих осіб і груп, відповідальність за які передбачено Кримінальним кодексом України [1]. Указане положення свідчить про те, що пріоритетним напрямом діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів є оперативний пошук інформації про протиправну діяльність окремих осіб та груп.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості здійснення оперативного пошуку різних видів злочинів розглядалися в працях Л.І. Аркуші, А.В. Баб'яка, Д.В. Бойчука, Е.О. Дідоренка, В.П. Захарова,

М.І. Камлика, І.П. Козаченка, О.І. Козаченка, Я.Ю. Кондратьєва, Д.Й. Никифорчука, Ю.Ю. Орлова, В.Л. Ортинського, М.М. Перепелиці, М.А. Погорєцького, В.Д. Пчолкіна, А.О. Шелехова, В.В. Шендрика та ін. Проте відзначимо, що, по-перше, лише окремі з вищезазначених учених наводили свою точку зору щодо змісту дефініції «оперативний пошук злочинів» та похідних від нього формулювань. По-друге, запропоновані дефініції відрізняються один від одного за змістом, а тому породжують наукові дискусії й викликають запитання в практичних працівників.

З огляду на наведене, логічним і виправданим як з точки зору теорії оперативно-розшукової діяльності, так і практики, є з'ясування змісту визначення поняття «оперативний пошук злочинів у сфері економіки».

Формування цілей. Метою статті є визначення складових елементів оперативного пошуку злочинів.

Виклад основного матеріалу. На наш погляд, для всебічного розгляду цього питання спочатку необхідно визначити зміст формулювання «оперативний пошук злочинів». Перш за все з'ясуємо семантичне значення слів «оперативний» і «пошук». Відповідно до тлумачного словника, термін «оперативний» визначається як: 1) безпосереднє здійснення чого-небудь, виконання якогось завдання; 2) здатність правильно й чітко виконувати ті чи інші практичні завдання; 3) дійовий. Водночас слово «пошук» тлумачиться як: 1) шукання, розшукування чого-небудь; пошукування; 2) розвідка із захопленням документів, зразків зброї тощо [2, с. 464, 855].

Наступним логічним кроком у розгляді цієї тематики є вивчення наукової літератури радянського й сучасного періодів із метою з'ясування точок зору вчених щодо формулювання «оперативний пошук злочинів» та похідних від нього понять, серед яких «оперативний пошук злочинів у сфері економіки». Огляд наукової літератури радянського періоду засвідчив, що в той час термін «оперативний пошук злочинів» та похідні від нього поняття часто вживалися під час розкриття змісту оперативно-розшукових питань, однак їхнє визначення наводилося дуже рідко. Серед тих, які заслуговують на увагу – дефініції, що запропонували В.М. Аتماжитов, М.І. Іванов, В.В. Ромат, В.Л. Косяк, С.І. Гриценко. Скажімо, з точки зору радянського вченого В.М. Аتماжитова, оперативний пошук – це одна з основних форм оперативно-розшукової діяльності, що являє собою комплекс оперативно-розшукових і розвідувально-пошукових заходів, що здійснюються суб'єктами ОРД для виявлення, перевірки, накопичення відомостей, що містять раніше невідомі дані й мають значення при вирішенні завдань боротьби зі злочинністю [3].

На думку М.І. Іванова, під означеним процесом слід розуміти цілеспрямовану діяльність стосовно виявлення чого-небудь в результаті спостереження, експерименту, роздумів, збору, перевірки й фіксації фактичних

даних [4]. Уважаємо, що недоліком указанного визначення є те, що, по-перше, у ньому чітко не визначені дані, які потрібно виявляти в процесі оперативного пошуку. По-друге, не зовсім зрозумілим і дещо дискусійним є твердження М.І. Іванова про те, що під оперативним пошуком слід розуміти цілеспрямовану діяльність стосовно виявлення чого-небудь в результаті експерименту. Це пов'язано з тим, що: а) під час його застосування можуть бути порушені права та свободи людини й громадянина; б) підстави, організація й межі застосування оперативного експерименту як у той час, так і сьогодні не визначені в оперативно-розшуковому законодавстві.

Інші науковці означеного періоду пропонують розуміти під оперативним пошуком як формою оперативно-розшукової діяльності, комплекс цілеспрямованих заходів, що здійснюються суб'єктами оперативно-розшукової діяльності з метою виявлення й накопичення відомостей, що містять нові, раніше невідомі дані про осіб, предмети і явища, які становлять оперативний інтерес і мають значення для вирішення завдань боротьби із злочинністю [5].

Таким чином, у результаті наведеного аналізу доходимо висновку, що, по-перше, ще в радянський період сформувалася думка про те, що оперативний пошук є однією із форм оперативно-розшукової діяльності. По-друге, спільно рисою усіх існуючих дефініцій поняття «оперативний пошук» є їхні завдання – виявлення й накопичення відомостей, що містять нові, раніше невідомі первинні дані.

Після цього перейдемо до розгляду точок зору вітчизняних вчених у сфері оперативно-розшукової діяльності щодо визначення поняття «оперативний пошук злочинів» та похідних від нього формулювань. Аналіз фахової літератури дозволив зробити обґрунтований умовивід про те, що думки українських учених щодо назви означеного процесу слід поділити на дві групи. До першої групи варто віднести тих авторів, які погоджуються з назвою «оперативний пошук злочинів», а також наполягають на її викладенні саме в такому вигляді. Друга група вважає, що оперативний пошук є різновидом пошукової роботи як організаційно-тактичної форми оперативно-розшукової діяльності, а тому формулює лише визначення терміна «пошукова діяльність». На наш погляд, для того щоб установити відмінність чи тотожність понять «оперативний пошук злочинів» та «пошукова діяльність» необхідно вивчити та проаналізувати зміст кожної із запропонованої вченими дефініцій.

Отже, спочатку розглянемо думки вчених щодо змістовної сторони поняття «оперативний пошук злочинів». Так, з точки зору Е.О. Дідоренка, І.П. Козаченка та Я.Ю. Кондратьєва, оперативний пошук злочинів – це врегульована нормативно-правовими актами діяльність підрозділів ДСБЕЗ з отримання, перевірки, систематизації та використання інформації, здобутої

в процесі оперативного обслуговування об'єктів та галузей економіки, про ознаки злочинів, а також причетних до них осіб [6, с. 203]. Аналіз цього визначення дає підстави стверджувати, що в ньому є певні неточності, які проявляються в тому, що названі автори не вказали головні особливості оперативного пошуку – ініціативність і активність під час його здійснення.

І.М. Ніщета запропонував під оперативним пошуком фактів нецільового використання бюджетних коштів розуміти здійснюваний підрозділами БЕЗ комплекс ініціативних оперативно-розшукових і інших заходів, що скеровані на збір, перевірку та використання первинної інформації про факти нецільового використання бюджетних коштів і причетних до них осіб [7, с. 61].

Вивчаючи правові та організаційно-тактичні основи протидії підрозділами ДСБЕЗ МВС України незаконній господарській діяльності, О.О. Руденко зробив умовивід про те, оперативний пошук ознак злочинів, що пов'язані з незаконною господарською діяльністю, – це здійснюваний оперативними підрозділами ДСБЕЗ комплекс оперативних та розвідувальних заходів спрямованих на активне отримання, перевірку, систематизацію й використання інформації про ознаки злочинів, що порушують нормативно закріплений порядок здійснення господарської діяльності, а також осіб, які до них причетні [8, с. 10-11].

Є.М. Моїсєєв та С.І. Ніколаюк, досліджуючи особливості оперативного пошуку ознак злочинів у сфері господарської діяльності, дійшли висновку, що оперативний пошук фактів господарських злочинів – це здійснюваний оперативними підрозділами ДСБЕЗ комплекс оперативних і розвідувальних заходів, спрямованих на активне отримання, перевірку, систематизацію й використання інформації про ознаки злочинів, що посягають на суспільні відносини, які виникають у процесі господарської діяльності, а також осіб, причетних до цього [9].

У рамках криптичного аналізу дефініцій, що запропонували І.М. Ніщета, О.О. Руденко, Є.М. Моїсєєв, С.І. Ніколаюк та О.С. Тарасенко, доходимо висновку, що в усіх них є одна спільна хиба. Вона полягає в тому, що названі вчені у сфері оперативно-розшукової діяльності стверджують, що оперативний пошук злочинів у різних сферах економіки – це здійснюваний комплекс *оперативно-розшукових, розвідувальних та інших заходів*. По-перше, згідно зі ст. 9 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», у кожному випадку наявності підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності заводиться оперативно-розшукова справа. Без заведення оперативно-розшукової справи проведення оперативно-розшукових заходів забороняється [1]. Як свідчить практика й наукові праці вчених, оперативний пошук злочинів ведеться в основному до заведення оперативно-розшукової справи. Це пов'язано з тим, що оперативний

підрозділ у рамках такої організаційно-тактичної форми оперативно-розшукової діяльності, як оперативний пошук веде активну ініціативну діяльність щодо пошуку ознак злочинів. Після виявлення таких ознак починається наступна форма оперативно-розшукової діяльності – оперативно-розшукове попередження, де вже може заводитися оперативно-розшукова справа для запобігання або припинення злочинної діяльності певних осіб. Також після виявлення ознак злочинів під час оперативного пошуку може одразу заводитися оперативно-розшукова справа для документування злочинної діяльності суб'єктів оперативної уваги і, таким чином, розпочинатися наступна форма оперативно-розшукової діяльності – оперативна розробка. Зважаючи на наведене, виникає запитання: які оперативно-розшукові заходи можна застосовувати під час оперативного пошуку злочинів?

По-друге, є незрозумілим, чому ряд учених у процесі розкриття змісту оперативного пошуку злочинів наполягає на тому, що під час його проведення використовуються оперативно-розшукові заходи. Відповідно до чинного оперативно-розшукового законодавства, під час оперативного пошуку послуговуються силами, засобами та методами оперативно-розшукової діяльності, оскільки застосування окремих із них є дозволеним ще до заведення оперативно-розшукової справи.

В.П. Захаров вважає, що пошукова діяльність підрозділів ДСБЕЗ – це комплекс оперативно-розшукових та інших заходів з організації отримання первинної інформації з ознаками, що свідчать про можливе вчинення особами правопорушень, їх попередня перевірка та прийняття рішень з її реалізації [10, с. 72]. На наш погляд, у визначеннях, що запропонували В.А. Некрасов та В.П. Захаров, є певні неточності. Так, по-перше, обидва зазначені автори не відзначили, що пошукова діяльність є ініціативною та наступальною. По-друге, В.П. Захаров указав, що пошукова діяльність здійснюється лише за допомогою оперативно-розшукових та інших заходів, не згадуючи при цьому про можливість використання сил, засобів та методів оперативно-розшукової діяльності. Окрім цього, ми вже вище висловили нашу позицію щодо можливості застосування оперативно-розшукових заходів під час оперативного пошуку, що, на нашу думку, стосується й пошукової діяльності.

Розглядаючи питання, пов'язані з теоретично-правовим аналізом пошукової роботи оперативних підрозділів ОВС, В.О. Біляєв визначив, що пошукова робота – це комплекс заходів розвідувального та пошукового характеру щодо збирання інформації про об'єкти, які становлять оперативний інтерес для ОВС, що здійснюється співробітниками оперативних підрозділів з використанням оперативно-технічних засобів і прийомів загальнонаукових та оперативно-розшукових методів, з метою виявлення об'єктів оперативно-

го інтересу, причин та умов, що сприяють учиненню правопорушень, попередження й розкриття злочинів, а також моніторингу оперативної обстановки на території обслуговування [11, с. 56–57].

З точки зору М.С. Мазуренко, пошукова робота – це комплекс оперативно-розшукових і розвідувально-пошукових заходів, що здійснюється суб'єктами ОРД для виявлення, перевірки, нагромадження відомостей, які містять нові спеціальні знання й мають значення для виконання завдань боротьби зі злочинністю [12, с. 15].

Останні дві дефініції також не позбавлені певних вад. Так, по-перше, обидва автори, як і їхні попередники, пропонують розуміти під пошуковою діяльністю комплекс оперативно-розшукових заходів, чим значно звужують можливості оперативних підрозділів у рамках означеного процесу. По-друге, визначення поняття «пошукова робота», надане В.О. Біляєвим, є надто громіздким і важким для сприйняття.

Висновки. Таким чином, на підставі наведеного аналізу, доходимо висновку, що складовими елементами оперативного пошуку злочинів є:

- вивчення, аналіз й оцінка оперативної обстановки на території обслуговування, об'єктах та за лініями роботи чи наявної оперативно-тактичної ситуації;
- планування оперативно-пошукової діяльності або прийняття іншого управлінського рішення, виходячи з оцінки оперативної обстановки чи наявної оперативно-тактичної ситуації;
- раціональне та ефективне розміщення сил і засобів ОРД;
- налагодження зовнішньої та внутрішньої взаємодії з метою систематичного отримання первинної оперативно-розшукової інформації;
- надання консультацій, нагляд, контроль та перевірка виконання прийнятих рішень та ефективності проведення пошукової діяльності зі сторони керівництва.

Використані джерела:

1. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.
2. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / укладачі: Василь Яременко, Оксана Сліпущко. – К. : Вид-во «Аконіт», 2007. – Т. 2. – 926 с.
3. Оперативно-розыскная деятельность органов внутренних дел : [учебник] / под ред. В. М. Агмажитова. – М. : Академия МВД СССР, 1990. – 564 с.
4. Иванов М. И. Совершенствование поиска и сбора информации об оперативной обстановке аппаратами БХСС (районного звена) / М. И. Иванов // Проблемы совершенствования оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел: труды КВШ МВД СССР им. Ф.Э. Держинского. – К. : КВШ МВД СССР им. Ф.Э. Держинского, 1978. – С. 175–182.

5. Ромат В. В. Организация и тактика оперативного поиска лиц и фактов, представляющих оперативный интерес: лекция / В. В. Ромат, В. Л. Косяк, С. И. Грищенко. – Х. : ХВК МВД СССР, 1989. – 31 с.

6. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ (загальна частина) / [Дідоренко Е. О., Козаченко І. П., Кондратьев Я. Ю. та ін.]. – Луцьк : РВВ ЛІВС, 1999. – 390 с.

7. Ніщета І. М. Особливості оперативного пошуку фактів нецільового використання бюджетних коштів / І. М. Ніщета // Науковий вісник Львівського ДУВС. – 2007. – № 1. – С. 56-70.

8. Руденко О. О. Правові та організаційно-тактичні основи протидії підрозділами ДСБЕЗ МВС України незаконній господарській діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 21.07.04 «Оперативно-розшукова діяльність» / О. О. Руденко. – К., 2009. – 18 с.

9. Моїсєєв Є. М. Оперативний пошук ознак злочинів у сфері господарської діяльності / Є. М. Моїсєєв, С. І. Николаюк // Науковий вісник КНУВС. – 2008. – № 2. – С. 96-106.

10. Захаров В. П. Особливості пошукової діяльності апаратів ДСБЕЗ з виявлення осіб і фактів, що становлять оперативний інтерес / В. П. Захаров // Додаток № 1 до вісника Львівського ІВС при НАВСУ. – 2003. – № 3. – С. 67-72.

11. Біляєв В. О. Теоретично-правовий аналіз пошукової роботи оперативних підрозділів ОВС / В. О. Біляєв // Вісник Львівського ІВС. – 2002. – № 2 (1). – С. 54-62.

12. Мазуренко М. С. Оперативний пошук ознак учинення податкових злочинів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / М. С. Мазуренко. – Одеса, 2011. – 20 с.

Стащак Н.В. Составляющие элементы оперативного поиска преступлений

В статье на основании анализа работ ученых и практиков в сфере оперативно-розыскной деятельности и наук уголовно-правового блока выделено компоненты оперативного поиска преступлений.

Ключевые слова: *элементы, оперативный поиск, оперативные работники, преступления, противодействие.*

Stashchak M.V. The constituent elements of operational search offenses

The article is based on analysis of works of scientists and practitioners in the field of operational activities and Sciences penal block selected components of operational search offenses.

Based on the above analysis it is concluded that the constituent elements of operational search offenses are:

– Examination, analysis and evaluation of situation on the territory of service objects and for lines of existing or operational-tactical situation;

– Planning of operational and search activities or taking other managerial decisions based on assessment of situation or an existing operational-tactical situation;

- The rational and efficient allocation of investigative capabilities;
- Establishing internal and external interaction for systematic obtaining primary operational information;
- Providing advice, supervision, monitoring and verification of the implementation of the decisions and the effectiveness of search activity on the part of management.

As a result of the study of literature determined that scientists understand the offer period appointed under the operational search as a form of operational activities, a set of targeted measures which the subjects of operational activities to identify and accumulation of information containing new, previously unknown data on persons, objects and phenomena that are of operational interest and relevant to meet the challenges of fighting crime. Analyzing given stated that, firstly, even in the Soviet period, formed the view that the rapid retrieval is a form of operational activities. Second, the common feature of all the existing definitions of the term «quick search» is their task – detect and accumulation of information containing new, previously unknown to the raw data. Analysis of professional literature led to a reasonable inference that the views of Ukrainian scientists appointed over the name of the process should be divided into two groups. The first group should include those authors who disagree with the name «rapid retrieval crimes» and insist on the presentation of it in this form. The second group believes that rapid retrieval is a form of search as organizational and tactical forms of operational activities, and therefore only formulates the definition of «search activity». In our view, in order to establish a distinction or identity concepts of «crimes quick search» and «search activity» need to study and analyze the content of each of the proposed definitions of scientists.

Key words: *elements, quick search, operational staff, crimes, counteraction.*

УДК 351.74 + 342.56

О.Г. Циганов

ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА ЗМІСТУ

Узагальнено існуючі підходи правознавців до визначення понять «правоохоронна діяльність» та «правоохоронні органи». Під час аналізу з'ясовано сутність та зміст цих понять як основних складових елементів правоохоронної системи. Обґрунтовано, що система правоохоронних органів виступає підсистемою інституціональної системи правоохоронної діяльності, котра, у свою чергу, виступає підсистемою правоохоронної системи.

Ключові слова: *правоохоронна діяльність, правоохоронна система, правоохоронні функції, правоохоронні органи.*

Постановка проблеми. Суспільство являє собою систему історично визначених форм суспільних відносин, що склалася в процесі спільної практичної та духовної діяльності людей з перетворення природи й власного життя. При цьому суспільні відносини – це багатоманітні зв'язки між соціальними спільнотами, а також усередині них у процесі їх еконо-